

DZIEDZICTWO KRESÓW

NAUKA I EDUKACJA

REDAKCJA NAUKOWA:

IRENA KOZIMAŁA
ANNA KRÓLIKOWSKA
BEATA TOPIJ-STEMPIŃSKA

AKADEMIA IGNATIANUM
WYDAWNICTWO WAM

KRAKÓW 2013

Wprowadzenie

W potocznym rozumieniu kresy to rubież, pogranicze państwa. Od XVI do XVIII wieku stanowiły granicę dawnej Rzeczypospolitej, od Dniepru do Dniestru. Pierwotnie określenie to dotyczyło jedynie terenów południowo-wschodnich, dopiero w początkach XX wieku terminu tego zaczęto używać, określając całość wschodniego terytorium państwa polskiego. Kresy są zatem historycznym świadectwem polityki mocarstwowej Rzeczypospolitej, ale w społecznej świadomości, mocno zmitologizowanej, utrwalonej w literaturze, są przede wszystkim „krajną szczęśliwością”, „rajem utraconym”. Niezależnie od tego, jak rozumiemy pojęcie Kresów, trzeba pamiętać, że bez gruntownego i rzetelnego zbadania przeszłości trudno zrozumieć współczesną historię. Poznanie fenomenu i dziedzictwa Kresów możliwe jest jedynie w kontekście historycznym. Jednym z głównych zadań historyka jest „uobecnienie” przeszłości, czyli rozpoznanie zjawisk, które chociaż osadzone w przeszłości, mogą stać się źródłem wiedzy o genezie i kształcie współczesnej rzeczywistości. Historyczna perspektywa pomaga w usprawiedliwieniu poglądów i zachowań człowieka, często uzasadnia jego postawę wobec rzeczywistości. „Zarówno wiedza historyczna, jak i pedagogiczna akcentują i wyjaśniają potrzebę uczestnictwa, wczuwania się i wzbogacania dominujących w grupie wartości. Jedna i druga przyjmuje za cel perspektywiczny swoich badań przekazywanie wartości wyrażających ciągłość i zmianę poglądów, przekonań i postaw”¹. Bez tej historycznej perspektywy niemożliwe jest poznanie i rozumienie dziedzictwa Kresów w jego kulturowym czy edukacyjnym wymiarze.

Nauka i edukacja w dużej mierze kształtują świadomość człowieka, przyczyniają się do powstawania i przekazywania dziedzic-

¹ C. Majorek, *Najnowsza historia edukacji wobec potrzeb pedagogiki, w: Edukacja i jej historiografia. Poszukiwanie płaszczyzny twórczego dialogu*, red. S. Sztobryn i J. Semków, Kraków 2006, s. 53.

ctwa kolejnym pokoleniom. Istotne jest zatem, aby dobra kultury, nauki i sztuki pozostawione przez poprzednie pokolenia nie uległy zapomnieniu, a dzięki ich upowszechnianiu zostały włączone w dziedzictwo narodowe.

Niniejsza publikacja jest próbą takiego historyczno-edukacyjnego spojrzenia na dziedzictwo naukowe i edukacyjne Kresów. Monografię rozpoczynają teksty autorów, którzy poruszają zagadnienia związane z nauką. Przypominają oni postaci wybitnych, ale często zapomnianych, naukowców, literatów, działaczy szkolnych czy społecznych, którzy niewątpliwie swoją działalnością naukową przyczynili się do wzbogacenia dziedzictwa duchowego i materialnego nie tylko Kresów, ale całego państwa polskiego. Ważnym obszarem działalności podejmowanej przez państwa, instytucje czy stowarzyszenia, niezależnie od okresu historycznego, jest edukacja młodych pokoleń. Edukacja realizowana w wymiarze szkolnym i pozaszkolnym. Autorzy tekstów zwracają uwagę na tradycje działań oświatowych podejmowanych przez jezuitów czy szkołę krzemieniecką oraz propozycje edukacyjne realizowane przez stowarzyszenia, zespoły muzyczne, organizacje harcerskie na dawnych ziemiach Rzeczypospolitej.

Mamy nadzieję, że teksty zamieszczone w niniejszej publikacji nie tylko wzbogacą wiedzę czytelnika dotyczącą poruszanych zagadnień, ale staną się również inspiracją do dalszych wnikliwych naukowych dociekań.